

ELENA RODICA OPRAN

University of Craiova

THE PRESS TITLE AS MICRO-NARRATION

Abstract: The article assumes that both the release title and the whole overttitle+title+subtitle+inter-titles, can function as minimal, autonomus texts, which gives the reader essential information contained in the body of the article. The analytical approach, applied to a corpus composed of titles from newspapers like Adevărul and Le Monde, is of semiotic type and aims to illustrate the relevance of some models like semiotic square, the actantial model or the canonical narrative scheme of narration in structuring of press titles. The conclusion of the article is that the update of these models in press release titles highlights a very well structured writing, result of an elaborate process and not a simple game of hazard or a subjective choice.

Keywords: semiotic square, micro naration, actantial model, narrative scheme, title.

Introducere

Alături de roman, basm, imagine fixă sau mobilă, teatru, cinema, benzi desenate etc., orice articol de presă este o narațiune. În acest articol, ne propunem să demonstrăm că titlul în sine poate să funcționeze ca o micronarațiune și că el actualizează toate caracteristicile acesteia. De asemenea, ansamblul *supratitlu+titlu+subtitlu+intertitluri* poate să se constituie într-o narațiune minimală și să îi ofere cititorului posibilitatea de a descifra axele fundamentale în jurul cărora se va dezvolta articolul desemnat.

În analizele care urmează, din ansamblul numeroaselor studii consacrate narațiunii, adoptăm punctul de vedere al semioticianului Jean-Marie Klinkenberg, în viziunea căruia, precum și a multor altor cercetători, narațiunea se plasează în centrul oricărei activități semiotice, fiind ea însuși o activitate semiotică ce constă în reprezentarea de evenimente¹ și al cercetătoarei Nicole Everaert-Desmedt care definește, la rândul său, narațiunea drept reprezentarea unui eveniment².

Ne propunem, de asemenea, să vedem în ce măsură schema canonică a narațiunii, modelul actanțial și careul semiotic se pot actualiza în titlul de presă și care este relevanța lor în analiza acestuia. Corpusul analizat este format din titluri provenind din cotidienele de informație *Adevărul* și *Le Monde*, iar studiul nostru se încadrează într-o cercetare mai largă consacrată unei analize semiolingvistice a titlului de presă.

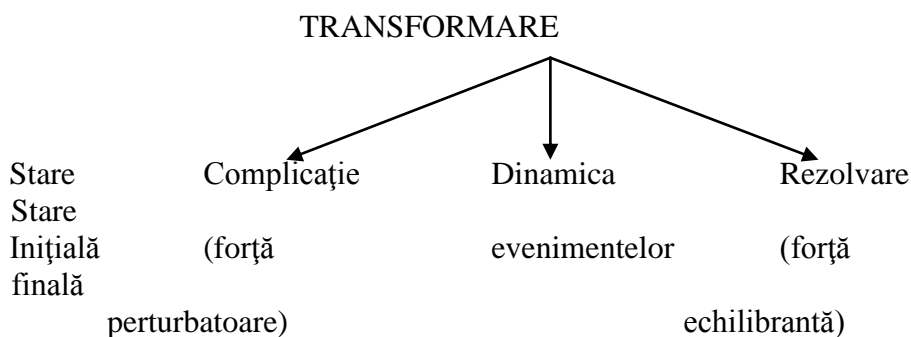
1. Titlul de presă și schema narativă

Le Monde din 15.05.2010 consacră un dosar crizei financiare din Grecia, care amenință să destabilizeze zona euro. Titlul dosarului: „La crise grecque contraint l’Europe à réagir et pousse la France à la rigueur” e însoțit de câteva subtitluri care anunță conținutul articolelor care vor constitui multitextul de la paginile 6, 7, 9: „François Fillon annonce le gel des dépenses publiques jusqu’à 2013”; „Les Européens créent un fonds pour les États en difficulté”; „Comment Angela Merkel s’est laissée convaincre d’aider la Grèce”.

¹ Cf. Jean-Marie Klinkenberg, *Précis de sémiotique générale*, De Boeck Université, Bruxelles, colecția „Points Essais”, seria „Sciences humaines”, 1996, p. 176.

² Cf. Nicole Everaert-Desmedt, *Sémiotique du récit*, De Boeck Université, Bruxelles, colecția „Culture&Communication”, seria „Licence, Master, Doctorat”, 2007, p. 13.

Dacă analizăm numai aceste aserțiuni, putem afirma că ne aflăm în prezența unui text care respectă principiile și schema canonică a unei narațiuni minimale. Cele două principii fundamentale ale unei narațiuni sunt *transformarea* (evoluția de la o stare inițială la o stare finală) și *succesiunea* (evenimentelor în timp între un moment t_0 și t_n). Schema canonică a narațiunii, definită de Paul Larivaille³ în „L’analyse (morpho)logique du récit” (1974) reflectă aceste principii:

Cele trei etape care se situează între starea inițială și starea finală se definesc în modul următor: complicația (forța perturbatoare) permite declanșarea acțiunii și ieșirea dintr-o stare ce ar putea dura, dinamica reprezintă înlănțuirea evenimentelor, iar rezolvarea pune capăt acțiunilor, instaurând o nouă stare care va dura până la apariția unei noi complicații⁴.

În cazul titlului analizat din *Le Monde*, situația inițială este reprezentată de existența unor state fragilizate din punct de vedere financiar în cadrul Uniunii Europene, printre care Grecia. Complicația este reprezentată de declanșarea crizei financiare în Grecia. Dinamica o reprezintă acțiunile și măsurile luate la nivel european pentru a preveni extinderea crizei. Forța echilibrantă este reprezentată de crearea unui fond pentru statele aflate în dificultate, în timp ce situația finală constă în restabilirea echilibrului în zona euro.

La rândul său, cotidianul *Adevărul* din 8. 11. 2011 publică la rubrica „Politică”, pag. 6, articolul intitulat „Cum se debarasează PSD de Mircea Geoană”. Pagina de ziar, obiectul semnificativ al analizei noastre, are următoarea dispoziție tipografică:

a. O imagine reprezentându-l pe Mircea Geoană, preocupat, în prim-plan, în timp ce planul secund este estompat, difuz.

b. Text cu caracter și situații marcate care conține:

Titlul rubricii de presă: „Politică”

Titlul: „Cum se debarasează PSD de Mircea Geoană”

Subtitlul: „Revocare: Social-democrații au demarat ieri procedura înlocuirii lui Mircea Geoană cu Titus Corlățean la șefia Senatului. PSD ia în calcul și excluderea acestuia din partid”.

O legendă care însoțește fotografia: „Mircea Geoană a refuzat să se retragă din conducerea Senatului și riscă să fie dat afară din PSD”.

Intertitlurile: Tensiuni în PSD”, „Decizia magistraților de la CCR”, „Puterea are trei senatori în plus față de PSD și PNL”.

Citate din declarații ale lui Victor Ponta și ale lui Mircea Geoană.

c. Articolul propriu-zis dispus pe cinci coloane cu caractere unitare.

Analizând titlurile și subtitlurile de pe această pagină, schema rezultată ar putea fi următoarea:

³ Paul Larivaille, „L’analyse (morpho)logique du récit”, în *Poétique*, nr. 19, 1974.

⁴ Cf. Yves Reuter, *L’analyse du récit*, Paris, Dunod, 1997, p. 24.

1. Stare inițială: Tensiuni în PSD
2. Complicație: Refuzul lui Mircea Geoană de a renunța la șefia Senatului României
3. Dinamica acțiunii: Mobilizarea conducerii partidului și a grupului PSD din Senat împotriva senatorului Geoană
4. Rezolvare: Declanșarea procedurii de înlocuire a lui Mircea Geoană
5. Stare finală: Aplanarea tensiunilor din PSD

2. Titlul și modelul actanțial

Ca micronarațiune, titlul sau ansamblul supratitlu+titlu+subtitlu+intertitluri pot fi analizate și din punctul de vedere al modelului actanțial, instrumentul principal în descrierea unei narațiuni, în opinia lui Jean-Marie Klinkenberg, și care pune în evidență relațiile care se stabilesc între diversele instanțe într-o povestire. Acest model a fost elaborat de Algirdas Julien Greimas, în lucrarea *Sémantique structurale* din 1966⁵ și ia în calcul *sferele de acțiune*, *enunțurile narrative* (considerate funcții, cu sensul logic de *relații* ce se stabilesc între actanți) și *actanții* (care reprezintă „personajele” considerate din punctul de vedere al rolurilor lor narrative și al relațiilor pe care le întrețin).

Rolurile identificate de Greimas sunt în număr de șase, iar relațiile se stabilesc în funcție de trei axe: orice narațiune ilustrează căutările unui subiect care încearcă să obțină un obiect (*axa dorinței*); obiectul se situează, de asemenea, pe *axa comunicării*: este comunicat destinatarului de către destinator; adjuvantul îl ajută pe subiect să obțină obiectul, în timp ce opozantul se opune subiectului (*axa puterii*).

Un *actor* (uman, animal, obiect, entitate abstractă) poate avea simultan mai multe *roluri actanțiale* (de exemplu, destinatorul poate fi și destinatar). Rolurile de subiect și de obiect sunt interdependente. Enunțurile narrative care pun în relație subiectul și obiectul, împart în două grupe: enunțurile care desemnează starea în care se află subiectul și enunțurile care evidențiază o acțiune, încercarea subiectului de a trece de la o stare la alta. Cele dintâi sunt *enunțuri de stare* („énoncés d'état”), celelalte *enunțuri de acțiune* („énoncés de faire”). Există două tipuri de enunțuri de stare: *conjunctive*: subiectul este în relație de conjuncție cu obiectul (S ^ O) și *disjunctive*: subiectul este în stare de disjuncție cu obiectul (S v O). Chiar dacă sunt separați, subiectul și obiectul sunt în relație: disjuncția presupune o conjuncție viitoare sau rezultă dintr-o conjuncție pierdută.

Trecerea de la un enunț de stare la altul implică o transformare care ia forma unui enunț de acțiune și necesită intervenția unui subiect operator. Rolurile de *subiect de stare* și de *subiect operator* pot fi deținute de același actor sau de actori diferiți. În primul caz e vorba despre o acțiune reflexivă, în cel de al doilea de o acțiune tranzitivă.

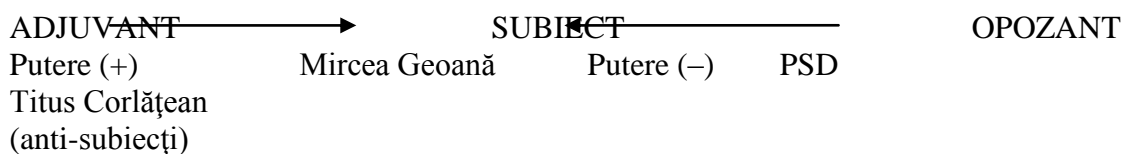
De asemenea, într-o narațiune pot exista unul sau mai mulți *anti-subiecți*, aceștia opunându-se încercării altui subiect de a obține obiectul dorit. Destinatarul poate fi el însuși un subiect de stare (în relație de conjuncție cu obiectul sau de disjuncție cu acesta) sau un subiect manipulator, care nu acționează el însuși ci determină acțiunea altui subiect, provoacă acțiunea destinatarului, viitor subiect operator⁶.

Cele șase roluri și relațiile care se stabilesc între ele pot fi redată prin binecunoscuta schemă a modelului actanțial:

⁵ Greimas Algirdas-Julien, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, Paris, Larousse, colecția „Langue et langage” (reeditare: Paris, PUF, colecția „Formes Sémiotiques”, 1986).

⁶ Cf. Nicole Everaert-Desmedt, *op.cit.*, 1997, p. 38-46.

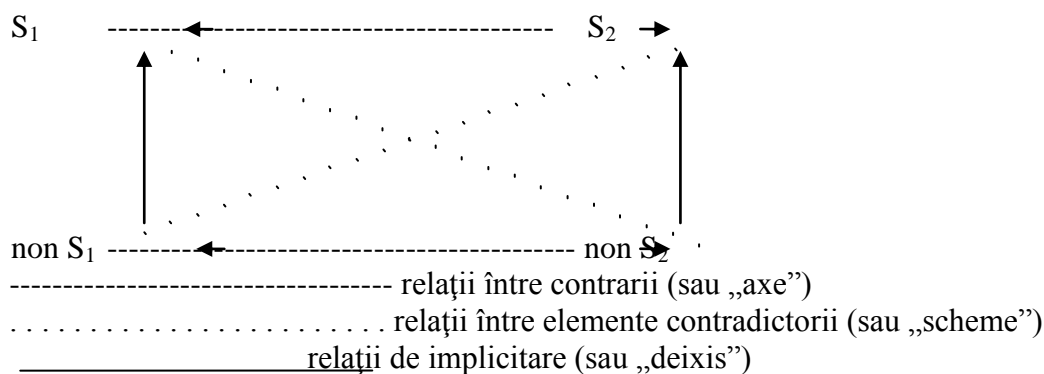

După cum se remarcă, subiectul Mircea Geoană este în raport de conjuncție temporară cu obiectul – funcția de președinte al Senatului României, dar și într-un raport de disjuncție viitoare, în timp ce anti-subiecții Titus Corlăţean și PSD sunt în raport de disjuncție cu obiectul, care evoluează spre o conjuncție viitoare. De asemenea, observăm că actorul PSD deține trei roluri actanțiale diferite simultan: destinator, destinatar, opozant. Subiectul Mircea Geoană este un subiect de stare.

În cadrul unei narațiuni, subiectul cunoaște „o succesiune de faze de ameliorare sau de degradare”⁷. De exemplu, în cazul titlului din *Le Monde*, subiectul Europa nu posedă încă obiectul stabilitate, dar este într-un proces de ameliorare, care o conduce, prin intermediul instrumentului plan financiar spre obținerea obiectului dorit. În cazul subiectului Mircea Geoană, acesta, posesor al obiectului „funcția de președinte al Senatului României”, va cunoaște un proces de degradare și va pierde obiectul prin transferul acestuia către Titus Corlăţean.

3. Titlul și careul semiotic

La nivel tematic, instrumentul care pune în evidență valorile vehiculate de un text este o structură binară, *careul semiotic*. Acesta este constituit pe baza unei axe semantice care se articulează în jurul a două valori contrare S_1 și S_2 : Pentru a obține careul semiotic, e de ajuns să proiectăm în diagonală elementul contradictoriu (negația) fiecăruia dintre termenii S_1 și S_2 ⁸:

Pentru Nicole Everaert-Desmedt, careul semiotic este o structură care permite vizualizarea organizării profunde a semnificației, cu ajutorul a trei tipuri de relații logico-semantice interdependente⁹ de *contradicție* (termenii contradictorii se exclud reciproc), de *contrarietate* (termenii contrari nu se exclud reciproc) și de *implicare* (termenii se includ unul pe celălalt).

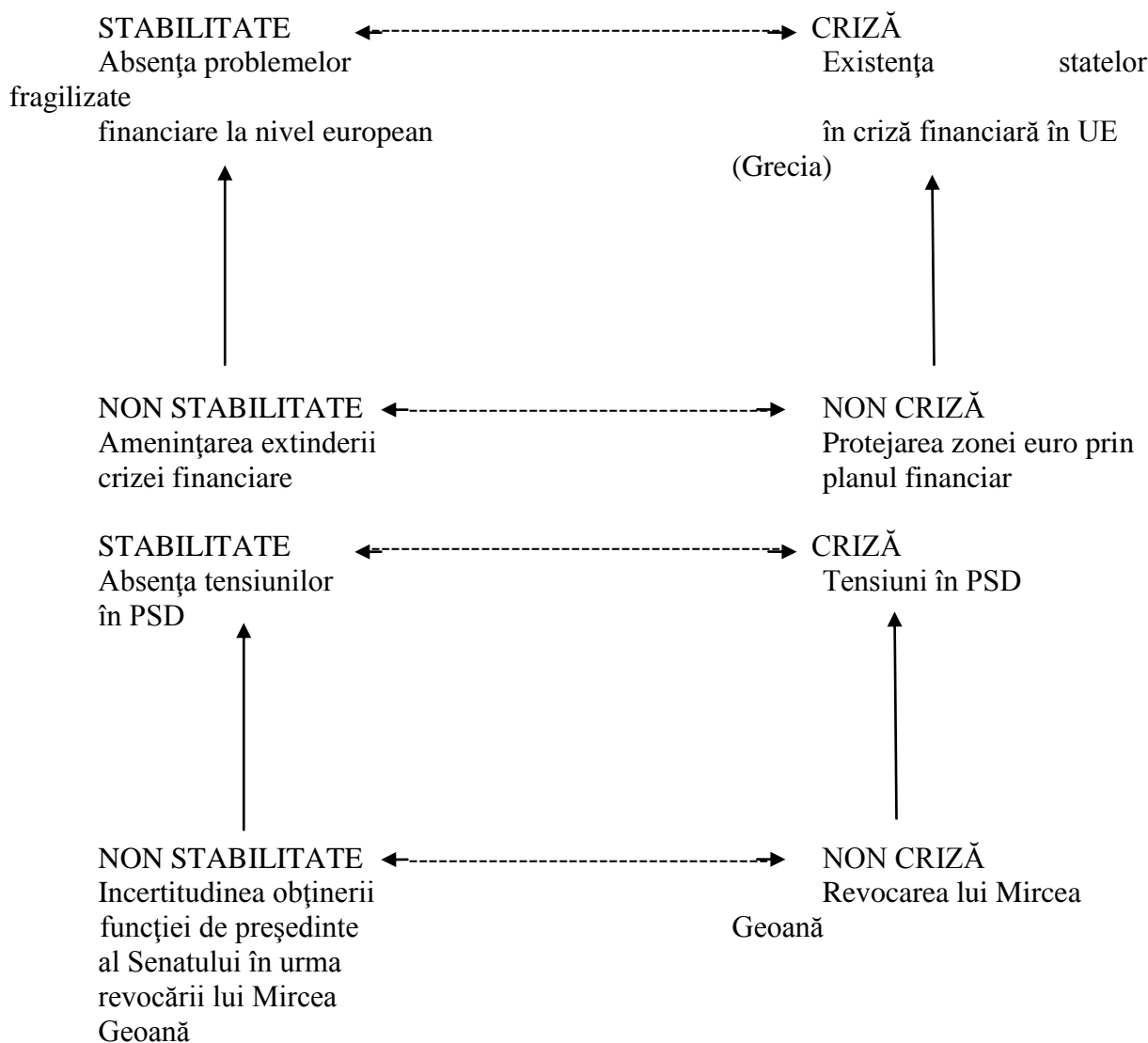
⁷ Claude Bremond, apud Nicole Everaert-Desmedt, *op. cit.*, p.64.

⁸ Cf. Nicole Everaert-Desmedt, *op. cit.*, 74.

⁹ *Ibidem*.

După cum afirmă Greimas, careul semiotic este o „structură rigidă, anterioară oricărei investiții semantice”¹⁰, el rămâne un instrument esențial în analiza semiotică.

Schemele de mai jos sunt o ilustrare a modului în care poate fi reprezentată, pornind de la titlurile din *Le Monde* și din *Adevărul*, opoziția *stabilitate – criză*.

Concluzii

Informativ sau incitant, titlul jurnalistic este produsul unui ansamblu de mecanisme de construcție, care îmbină în mod riguros, aspectul tematic, rematic, semantic, semiologic în vederea obținerii unui efect de semnificare. Titlurile provenite din cele două cotidiene, *Adevărul* și *Le Monde*, ne-au permis să ilustrăm această evidență.

Demersul nostru a evidențiat trei modele pertinente de analiză a titlului de presă, bazate pe schema narativă clasică a narațiunii, pe modelul actanțial și pe careul semiotic. Am demonstrat astfel că titlul de presă și ansamblul *supratitlu+titlu+subtitlu+intertitluri* pot să funcționeze ca narațiuni minimale, care să conțină esența informațiilor cuprinse într-un

¹⁰ Cf. Nicole Everaert-Desmedt, *op.cit.*, 74.

articol. Este evident faptul că nu toate titlurile de presă funcționează ca texte minimale autonome, dar foarte multe dintre acestea sunt abordabile într-o astfel de perspectivă.

Atât schema model a narațiunii, cât și modelul actanțial sau careul semiotic pun în evidență o structură bine articulată a titlurilor de presă și demonstrează că scriitura acestora este rezultatul unui proces elaborat și nu un simplu joc al hazardului.

În același timp, analiza în paralel a titlurilor selectate, nu ne-a permis să identificăm diferențe între tehnicile folosite de cele două cotidiane, ci o serie de similitudini în ceea ce privește rigoarea științifică și creativitatea cu care acestea sunt construite. În acest mod, titlul jurnalistic se dovedește nu numai un dispozitiv de comunicare ci și un puternic mijloc de dinamizare a imaginarului cititorului.

BIBLIOGRAFIE

EVERAERT-DESMEDT, Nicole, *Sémiotique du récit*, De Boeck Université, Bruxelles, colecția „Culture&Communication”, seria „Licence, Master, Doctorat”, 2007.

GREIMAS, Algirdas-Julien, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, Paris, Larousse, colecția „Langue et langage” (reeditare: Paris, PUF, colecția „Formes Sémiotiques”, 1986).

KLINKENBERG, Jean-Marie, *Précis de sémiotique générale*, De Boeck Université, Bruxelles, colecția „Points Essais”, seria „Sciences humaines”, 1996.

LARIVAILLE, Paul, „L’analyse (morpho)logique du récit”, in *Poétique*, n°19, Paris, Éditions du Seuil, 1974.

REUTER, Yves, *L’analyse du récit*, Paris, Dunod, 1997.